

Näkymätön muuri esteenä erilaiselle?

Opiskelijakuntien näkemyksiä yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja tasa-arvotyöstä ammattikorkeakouluissa

Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto - SAMOK ry
© 2006

Tekstit: Marika Nordlund, Tuulikki Pöllänen

Taitto: Pekka Holopainen
Paino: Meripaino Oy, Orivesi

SAMOK
Mäkelänkatu 56, 3. krs
00510 HELSINKI

Puh: 020 756 9660
Fax: 020 756 9669

Sähköposti: samok@samok.fi
<http://www.samok.fi/>

SISÄLLYS

Lukijalle.....	4
Kyselyn tausta ja tavoitteet.....	5
Yhteenveto vastauksista.....	7
Syrjintätapaus.....	7
Tasa-arvon toteutuminen ammattikorkeakoulussa.....	8
Tasa-arvotyö.....	9
Esteettömyys.....	10
Parannusehdotuksia.....	11
Tasa-arvo opiskelijakunnassa.....	12
Vastaajien muita kommentteja.....	13
Johtopäätökset ja pohdinta.....	14
Ammattikorkeakoulujen ilmapiiri ja syrjinnän tunnistami- nen.....	14
Sukupuolten välinen tasa-arvo.....	15
Esteettömyys.....	17
Tasa-arvotyön näkyvyys.....	18
Tasa-arvo opiskelijakuntien toiminnassa.....	19
Toimenpiteet.....	21
Viitteet.....	23

LUKIJALLE

Kädessäsi on ensimmäinen selvitys, joka käsittelee opiskelijoiden näkökulmasta tasa-arvon toteutumista ammattikorkeakouluissa ja siellä tehtävän tasa-arvotyön tilaa. Tämän selvityksen myötä on tarkoitus valottaa ammattikorkeakouluyhteisöjen yhdenvertaisuutta sekä kehittämistarpeita, jotta tasa-arvoisuus toteutuisi yhä paremmin.

Helmikuussa 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että viranomaiset ja julkisyhteisöt edistävät tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti yhdenvertaisuutta. Lain myötä vammaisten henkilöiden työllistymis- ja kouluttautumisedellytyksiä on parannettu muun muassa siten, että koulutuksen järjestäjältä vaaditaan kohtuullisia toimia vammaisen henkilön koulutukseen pääsemiseksi ja opinnoissa suoriutumiseksi. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta uudistui kesäkuussa 2005, ja oppilaitoksia koskevat velvoitteet lisääntyivät. Lain mukaan oppilaitosten tulee yhdessä opiskelijoiden ja henkilöstön edustajien kanssa laatia toimenpidesuunnitelma tasa-arvon edistämiseksi. Laki kieltää sukupuoleen perustuvan syrjinnän ja velvoittaa oppilaitosta antamaan selvityksen menettelystään opiskelijan koettua joutuneensa syrjityksi esimerkiksi opiskelijavalinnassa. Helmikuussa 2005 julkaistiin myös Esteetön opiskelu yliopistoissa -tutkimus suosituksineen. Nämä suositukset on ulotettu koskemaan yliopistojen ohella myös ammattikorkeakouluja, ja ne kehottavat korkeakouluja esteettömyyden parantamiseen.

Opiskelijoiden käsityksiä ammattikorkeakouluyhteisöjen tasa-arvoisuudesta ja yhdenvertaisuudesta sekä opiskeluyhteisöissä esiintyvistä syrjinnästä selvitettiin opiskelijakuntiin lähetetyn kyselyn avulla. Tässä raportissa vastauksia käsitellään ja tarkastellaan teemoittain ja lopuksi esitetään ehdotuksia tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviksi toimenpiteiksi. Toivomme, että tämä selvitys antaa uutta tietoa sekä välineitä, jotta suvaitsevaisuuden ja yksilöllisyyden arvostaminen saadaan aidoksi osaksi ammattikorkeakouluyhteisöjä sekä siellä toimivien asenteita ja arvoja.

Kiitos kollegoille asiantuntevista kommentteista ja arvokkaasta palautteesta.

Helsingissä joulukuussa 2005

Marika Nordlund ja Tuulikki Pöllänen

KYSELYN TAUSTA JA TAVOITTEET

Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto - SAMOK ry on sitoutumaton, valtakunnallinen ammattikorkeakouluopiskelijoiden edunvalvontajärjestö. SAMOK toteutti opiskelijakunnille suunnatun tasa-arvokyselyn syksyllä 2005. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ammattikorkeakouluissa sekä siellä tehtävää tasa-arvotyön sisältöä ja näkyvyyttä opiskelijoiden näkökulmasta. Internet-pohjainen, seitsemän kysymystä sisältävä kysely lähetettiin jokaiseen 30 opiskelijakuntaan hallituksen puheenjohtajalle ja sosiaalipoliittiselle vastaavalle. Tavoitteena oli, että jokaisesta opiskelijakunnasta saataisiin vähintään yksi vastaus. Kyselyyn vastasi yhteensä 21 henkilöä 17 opiskelijakunnasta. Kahdesta vastauksesta ei käynyt ilmi, mistä ammattikorkeakoulusta vastaaja on.

Tässä kyselyssä termi “tasa-arvo” ymmärretään laajasti ja sillä viitataan kaikkiin yhdenvertaisuuden ulottuvuuksiin, kuten ikään, vakaumukseen, sukupuoleen, etniseen taustaan, vammaan tai terveydentilaan.

Ammattikorkeakoulujärjestelmä syntyi noin kymmenen vuotta sitten, joten monilta osin se on yhä kehittymässä. Tasa-arvotyökään ei ole vielä järjestelmällistä kaikissa ammattikorkeakouluissa tai opiskelijakunnissa. Idea kyselyn toteuttamiseen lähti siitä, että SAMOK halusi kartoittaa nykyistä tasa-arvotyön tilaa ja kehittämistarpeita sekä hyödyntää saatavaa tietoa pohdittaessa sitä, miten SAMOK voi tukea opiskelijakuntia tasa-arvon edistämiseksi ammattikorkeakouluissa. Tämän kaltaista kyselyä ei ole aikaisemmin tehty, joten tulokset antavat uutta ja arvokasta tietoa tämänhetkisestä tilanteesta sekä suuntaviivoja tasa-arvon kehittämiseksi tulevaisuudessa. Lisäksi kyselyn tarkoituksena on herättää sekä siihen vastanneita opiskelijakuntien edustajia että laajemmin ammattikorkeakoulun toimijoita pohtimaan tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä sekä yhdenvertaisuuden edistämistä omassa korkeakouluyhteisössä.

Tuloksia tarkasteltaessa on hyvä huomioida, että kaikki vastaajat eivät olleet ymmärtäneet tasa-arvoa laajasti, vaikka kysymyslomakkeessa termi tasa-arvo määriteltiin kattamaan yhdenvertaisuuden eri osa-alueet. Joistakin vastauksista kävi ilmi, että vastaaja oli ajatellut tasa-arvoa ainoastaan

esimerkiksi sukupuolten tai koulutusalojen välisenä. Siten tuloksia ei voida pitää täysin edustavina, ainoastaan suuntaa antavina. Siten ei myöskään ole relevanttia tarkastella aineistoa tilastollisesti. Vastaukset osoittavat selvästi, että tasa-arvo ei vielä ole kaikille tuttu asia, vaan tietoa tarvitaan merkittävästi lisää.

YHTEENVETO VASTAUKSISTA

Seuraavassa kuvataan vastauksia teemoittain. Luvussa “Johtopäätökset ja pohdinta” vastauksia tarkastellaan lähemmin sekä esitetään päätelmät.

Syrjintätapaus

Kysymys 1: Onko ammattikorkeakoulussasi ollut tilanteita, joissa opiskelija on joutunut syrjityksi eli epätasa-arvoisesti kohdelluksi joko opettajan, muun henkilökunnan edustajan tai toisen opiskelijan taholta? Jos on, niin kuvaile tapausta/tapauksia tarkemmin sekä kerro, miten asia ratkaistiin.

Useista vastauksista ilmeni, että syrjintätapauksia ei ole ollut tai niitä ei ainakaan ole tullut opiskelijakunnan tietoon. Monet vastaajat kuitenkin epäilivät, että syrjintää silti esiintyy. Eräs vastaaja arveli puutteellisen tiedonkulun olevan syy siihen, että syrjintätapauksista ei opiskelijakunnissa tiedetä.

Eräs vastaaja totesi, että ainoat opiskelijakuntien tietoon tulevat tapaukset liittyvät epäkohtiin oppimistehtävien arvioinnissa. Vastaajan mukaan tällaisia epäoikeudenmukaisia, “naaman perusteella” tehtäviä arviointitapauksia tulee ilmi muutamia vuodessa ja ne ratkaistaan tutkintolautakunnassa. Muutamat muut vastaajat mainitsivat tapauksia, joissa opettajat kohtelevat yksittäisiä opiskelijoita epätasa-arvoisesti tai alistavasti. Tällaiset tapaukset liittyivät pikemminkin henkilökemioihin, sillä opettajien käytös ei näyttänyt johtuvan mistään tietystä opiskelijan ominaisuudesta, kuten sukupuolesta tai vammasta. Joidenkin vastaajien mukaan jotkut opettajat kohtelevat opiskelijoita selvästi eriarvoisesti sukupuolen perusteella. Eräs vastaaja kertoi opettajan arvostelevan ja haukkuvan julkisesti miespuolisia opiskelijoita, jos nämä eivät opettajan mielestä riittävän hyvin osanneet jotain asiaa.

Sukupuoleen perustuvaa syrjintää tapahtui erään vastauksen mukaan myös opiskelijavalinnoissa. Hänen mainitsemassaan esimerkkitapauksessa ammattikorkeakoulun eräälle koulutuslinjalle haki yhtä paljon sekä miehiä että naisia, ja pääsykoetehtävistä miehet ja naiset suoriutuivat keskimäärin yhtä hyvin. Kuitenkin opiskelemaan päässeistä vahva enemmistö oli miehiä. Vastaaja totesi, ettei asiaan puututa, koska “kukaan opiskelija ei halua (uskalla?) lähteä nostamaan meteliä”. Eräs toinen vastaaja totesi, että opiskelijan valituksia huonosta kohtelusta ei oteta vakavasti, vaan opiskelijan

reaktiota ja selvityspyyntöjä vähätellään.

Yksi vastaaja toi esiin erään opetusjärjestelyihin liittyvän epäkohdan. Vaikka eri koulutusyksiköiden opiskelijoita kannustetaan osallistumaan samoille opintojaksoille, saattaa opiskelumateriaali olla verkkoasemalla, jota vain tietyn koulutusyksikön opiskelijat voivat käyttää.

Tasa-arvon toteutuminen ammattikorkeakoulussa

Kysymys 2: Miten tasa-arvo (liittyen esim. sukupuoleen, ikään, koulutusalaan, kieleen, kansallisuuteen, vammaan tai seksuaaliseen suuntautumiseen) mielestäsi toteutuu ammattikorkeakoulussasi yleisesti? Perustelee ja/tai kerro esimerkki.

Suuri osa vastaajista näki tasa-arvon toteutuvan ammattikorkeakoulussaan hyvin tai epätasa-arvoisia tilanteita ei ollut tullut heidän tietoonsa. Eräs vastaaja pohti, miksi hänen ammattikorkeakoulussaan ei ole montaa vammaista opiskelijaa, ja arveli, että syynä on “näkyvätön muuri”, joka estää vammaisia henkilöitä hakemasta korkeakouluun. Sama vastaaja totesi myös, että vammaiset opiskelijat kyllä saavat tarvittaessa tukipalveluja, jos vain uskaltavat itse niitä hakea. Toinen vastaaja mainitsi, että terveydellisistä syistä opiskelijat saavat käyttää oppitunneilla apuvälineitä, kuten kannettavaa tietokonetta, muistiinpanojen tekemiseen. Eräs vastaaja totesi tasa-arvon toteutuvan ammattikorkeakoulussaan hyvin resursseihin nähden, mutta toimipistekohtaisia eroja esiintyi ainakin esteettömyydessä. Joissakin toimipisteissä ja joillakin opiskelualoilla huomioidaan vammaisten opiskelijoiden erityistarpeet, toisilla aloilla on vastaajan mukaan ymmärrettäviä ongelmia opetusjärjestelyjen esteettömyydessä opiskelualan luonteen vuoksi.

Ulkomaalaisia opiskelijoita ei ole vastaajien mielestä huomioitu riittävästi. Esimerkiksi tiedotustilaisuudet ja puheet pidetään tavallisesti vain suomen- tai ruotsinkielellä. Toisaalta eräs vastaaja oli sitä mieltä, että ammattikorkeakoulu, jossa hän opiskelee, on hyvin kansainvälinen ja joskus jopa tuntui, että vaihto-opiskelijat asetettiin suomalaisten opiskelijoiden edelle.

Monet vastaajat toivat esiin sukupuolten välisen tasa-arvon, sen toteutumisen tai toteutumatta jäämisen. Eräs vastaaja näki tasa-arvon toteutuvan hyvin, koska missään yksikössä ei enää ole kiintiöpaikkoja, vaan opiskelupaikan saa täysin pääsykoemenestyksen perusteella. Sukupuoleen kohdistuvaa

epätasa-arvoa nähtiin myös opiskelualoilla, koska esimerkiksi harjoittelu on tavallisesti palkallista miesvaltaisella tekniikan alalla, mutta todellinen poikkeus naisvaltaisella sosiaali- ja terveysalalla. Eräs vastaaja totesi usein olevan niin, että oppilaitokset maksavat organisaatioille palkkioita, jos ne ottavat sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita työharjoitteluun. Nämä rahat taas ovat pois opetukseen käytettävistä resursseista, mikä heikentää naisvaltaisten alojen asemaa entisestään. Eräs vastaaja pohti eri alojen erilaista arvostusta ja siitä aiheutuvaa epätasa-arvoa; ”feminiinisiksi” miellettyjä aloja arvostetaan ”maskuliinisiksi” miellettyjä aloja vähemmän. Vastauksissa mainittiin myös joidenkin opettajien suosivan jompaakumpaa sukupuolta ja antavan perusteettomasti parempia arvosanoja toiselle.

Eräessä vastauksessa mainittiin, että ammattikorkeakoulussa esiintyy pelkoa ja stereotyyppisiä ennakkoluuloja seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Vähemmistöuskontojen edustajat taas huomioidaan eräessä ammattikorkeakoulussa hyvin ja heille tarjotaan omat kokoontumistilat.

Monessa vastauksessa korostettiin, että ammattikorkeakoulun ilmapiiri ja ihmisten asenteet ovat suvaitsevaisia ja erilaisuus pyritään huomiomaan mahdollisuuksien mukaan. Käytännössä kuitenkin esimerkiksi pyörätuolia käyttävän olisi vaikea liikkua oppilaitoksen tiloissa. Toisaalta todettiin, ettei erilaisuutta juuri esiinny, eivätkä opiskelijat edes pukeudu toisistaan poikkeavalla tavalla.

Tasa-arvotyö

Kysymys 3: Minkälaista tasa-arvotyötä ammattikorkeakoulussasi tehdään? Kerro esimerkkejä.

Monet vastaajat totesivat, etteivät tiedä, mitä tasa-arvotyötä ammattikorkeakouluissa tehdään tai että mitään erityistä tasa-arvotyötä ei tehdä. Eräs vastaaja mainitsi, että ”opiskelijan näkökulmasta tietoista tasa-arvotyötä ei tehdä esimerkiksi valistusluonteisen tiedottamisen tai tapahtumien avulla”, mutta ”hallinnon tasolla käsitellään parhaillaan esteettömyyttä ja tasa-arvoa lainsäädännön ja opetusministeriön uusien vaatimusten ja kannustusten¹ vuoksi”. Toisessa vastauksessa taas todettiin, ettei tällä hetkellä ole meneillään tasa-arvoon liittyviä projekteja, mutta ”normaali, tasa-arvoa ylläpitävä työ tietysti kulkee hallinnossa mukana”. Eräs vastaaja

totesi, ettei tiedä, mitä tasa-arvotyötä tehdään, mutta “tasa-arvo toteutuu hyvin, ei sitä edes huomaa”.

Vastaajien käsitykset tehtävästä tasa-arvotyöstä ja sen sisällöstä vaihtelivat paljon. Opiskelijakuntien järjestämät, kaikkien koulutusalojen opiskelijoille tarkoitetut tapahtumat nähtiin tasa-arvoa edistävinä samoin kuin opiskelijoiden ja henkilökunnan yhteiset tapahtumat.

Muutamassa ammattikorkeakoulussa tasa-arvosuunnitelmaa uudistettiin parhaillaan ja joissakin suunniteltiin myös tasa-arvosta tiedottamista opiskelijoille sekä keskusteltiin häirintäyhdyshenkilötoiminnasta. Vastauksissa mainittiin myös ammattikorkeakouluissa toimivat tasa-arvotyöryhmät tai muut opiskelijoiden ja henkilökunnan hyvinvointia edistävät työryhmät. Usein näissä työryhmissä oli opiskelijakunnankin edustaja mukana. Tosin yhdessä vastauksessa todettiin tasa-arvotyöryhmän olevan olemassa, mutta työryhmän toiminnan tarkoitus oli jäänyt opiskelijoille epäselväksi. Lisäksi ammattikorkeakoulun markkinoinnissa otettiin huomioon sukupuoli- ja kansallisuusnäkökulmat. Eräs vastaaja mainitsi tasa-arvotyönä opinnäytetöiden ja projektien arviointikokoukset, joissa useimmat opettajat arvioivat töitä, eikä arvosana jää siten vain yhden opettajan arvioinnin varaan. Vastausten mukaan tasa-arvotyötä tulisi tehdä nykyistä enemmän. Eräessä ammattikorkeakoulussa tämä oli myös tiedostettu ja otettu esille. Siellä kansainvälisten asioiden toimisto toivoi opiskelijakunnan huomioivan paremmin vaihto-opiskelijat.

Esteettömyys

Kysymys 4: Keväällä 2005 julkaistiin Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiön tekemä selvitys Esteetön opiskelu yliopistoissa². Selvityksen pohjalta laaditut toimenpidesuosituksukset koskevat myös ammattikorkeakouluja, ja suositukset on otettu osaksi ammattikorkeakoulujen ja opetusministeriön välisiä vuosittaisia tavoite- ja tulosneuvotteluja. Miten tämä näkyy ammattikorkeakoulussasi käytännössä?

Monet vastaajat ilmoittivat, etteivät olleet kuulleet tutkimuksesta tai että esteettömyyden edistäminen ei juuri näkynyt käytännössä. Eräs vastaaja arveli tulosten näkyvän sitten, kun suositukset ovat aidosti osa tavoite- ja tulossopimuksia eli kun “niissä on rahaa kiinni”. Eräs toinen vastaaja totesi,

ettei konkreettisiin toimenpiteisiin oltu vielä ryhdytty, mutta hyvinvointistrategiasta ja siihen sisältyvistä esteettömyys- ja tasa-arvo-ohjelmista oli keskusteltu. Esteettömyydestä oli neuvoteltu useissa ammattikorkeakouluissa, ja ainakin joissakin ammattikorkeakouluissa myös opiskelijoiden edustaja oli osallistunut näihin neuvotteluihin.

Vastauksissa korostui se, että monen opiskelijakunnan käsityksen mukaan fyysisen ympäristön esteettömyydestä oli omassa ammattikorkeakoulussa jo huolehdittu. Pyörätuolia käyttäviä varten oli rakennettu luiskia ja ovet avautuivat sähköisesti. Muut esteettömyyden osa-alueet olivat sitä vastoin jääneet huomioimatta. Esimerkiksi erilaisten oppijoiden eli oppimisvaikeuksista kärsivien opiskelijoiden tarpeita ei oltu huomioitu riittävästi. Toisaalta vastauksista ilmeni luja usko siihen, että erityisjärjestelyjä kyllä tehtäisiin, jos niitä tarvittaisiin.

Parannusehdotuksia

Kysymys 5: Minkälaisissa tasa-arvoon ja/tai esteettömyyteen liittyvissä asioissa toivoisit parannusta omassa ammattikorkeakoulussasi?

Eräs vastaaja ehdotti, että ne ammattikorkeakoulut, jotka ovat esteettömiä, voisivat mainostaa esteetöntä opiskeluympäristöään enemmän ja houkuttaa esimerkiksi pyörätuolia käyttäviä henkilöitä hakemaan opiskelemaan. Vastaajien mukaan ulkomaalaiset ja muut vähemmistöihin lukeutuvat opiskelijat tulisi huomioida paremmin tiedottamisessa ja tapahtumia järjestettäessä. Eräs vastaaja pohti ammattikorkeakoulujen valmiuksia ottaa vastaan erityisjärjestelyjä tarvitsevia opiskelijoita ja totesi, että hänen omassa ammattikorkeakoulussaan ei osata riittävästi huomioida esimerkiksi induktiosilmukan käyttäjiä. Toinen vastaaja totesi, että ainakin hänen ammattikorkeakoulussaan esteettömyydessä on vielä paljon parantamisen varaa.

Monet vastaajat toivoivat, että sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvät epäkohdat korjattaisiin. Sekä opettajien että opiskelijoiden tulisi arvostaa ja kohdella toisiaan asianmukaisesti sukupuolesta riippumatta. Henkilökunnalle toivottiin järjestettävän koulutusta toimivasta yhteistyöstä ja erilaisuuden hyväksymisestä. Myös koulutusalojen tasavertaisuutta ja yhtäläistä arvostusta tulisi lisätä huolimatta siitä, ovatko alat nais- vai miesvaltaisia.

Tasa-arvo opiskelijakunnassa

Kysymys 6: Miten opiskelijakuntasi huomioi tasa-arvoasiat omassa toiminnassaan?

Monet vastaajat totesivat sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuvan hyvin henkilövalinnoissa. Niin luottamushenkilöiksi kuin työntekijöiksi pyritään valitsemaan tasapuolisesti miehiä ja naisia.

Useissa vastauksissa korostettiin, että opiskelijakunnan tapahtumat ovat avoimia kaikille ja jokainen on niihin tervetullut. Tosin eräs vastaaja myönsi tapahtumien olevan usein ”toiminnallisesti enemmistön massatapahtumia”, jolloin esimerkiksi pyörätuolinkäyttäjiä ei huomioida riittävästi ohjelman sisällössä. Eräs vastaaja kuvasi opiskelijakuntansa toteuttavan tasa-arvoa muun muassa siten, ”että emme katso sukupuoleen, ulkonäköön, ikään, uskontokuntaan, yms., kun valitsemme toimijoita”.

Joissakin vastauksissa todettiin, että opiskelijakunnan tiloihin pääsee pyörätuolilla. Lisäksi yksi vastaaja ilmoitti, että hänen opiskelijakunnassaan kaikki tiedotus on kaksikielistä, ja myös muutamassa muussa vastauksessa mainittiin kielellisen yhdenvertaisuuden toteutuvan moitteettomasti. Kansainväliset asiat huomioidaan useissa opiskelijakunnissa hyvin. Moni vastaaja mainitsi opiskelijakunnassa yleisesti vallitsevan suvaitsevan ilmiön. Esimerkiksi opiskelijakunnan jäsenten eettisiin valintoihin suhtauduttiin pääosin ymmärtäväisesti, mutta joskus esiintyi arvostelua ja solvaamista. Ammattikorkeakoulun eri yksiköiden sekä koulutusalojen tasavertaisuuden edistäminen koettiin tärkeänä osana opiskelijakuntien tasa-arvotyötä.

Muutamassa vastauksessa kerrottiin, ettei tasa-arvoasioita ole opiskelijakunnassa juuri pohdittu. Yksi vastaaja esitti syyksi sen, ettei tasa-arvo ole ollut opiskelijakunnan tärkein huolenaihe, ja uskoi, että ongelmien ilmetessä opiskelijakunta kykenisi puuttumaan tilanteeseen nopeasti. Eräässä vastauksessa todettiin, ettei opiskelijakunta tee erityistä tasa-arvotyötä, koska minkäänlaisia ongelmia ei tasa-arvon toteutumisessa ole ollut. Muutamassa vastauksessa todettiin tasa-arvon olevan niin tärkeä asia, että siihen panostaminen nähtiin tarpeellisena. Eräs vastaaja mietti tasa-arvosuunnitelman laatimisen lisäämistä seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaan, toinen taas pohti opiskelijakunnan tasa-arvosuunnitelman laatimista ammattikorkeakoulun tasa-arvosuunnitelman oheen. Tasa-arvosuunnitelmien laatimista

pidettiin tärkeänä osittain siksi, että samalla voitaisiin herättää opiskelijakunnassa keskustelua aiheesta. Eräässä opiskelijakunnassa pohdittiin tämän selvityksen kaltaisen kyselyn teettämistä paikallisesti.

Muutamassa opiskelijakunnassa tasa-arvotyö näkyy vahvasti jo nyt. Tasa-arvo huomioidaan kaikessa toiminnassa ja sitä pyritään edistämään ja mahdollisiin ongelmiin ollaan valmiita reagoimaan. Eräs vastaaja totesi, että opiskelijakunnan toiminnan lähtökohtana on edustaa kaikkia opiskelijoita, mikä edellyttää myös kaikkien opiskelijoiden huomioimista esimerkiksi opiskelijakunnan järjestämässä tapahtumissa.

Vastaajien muita kommentteja

Kysymyslomakkeen lopussa vastaajia pyydettiin kommentoimaan aihetta tai kyselyn toteutusta vapaasti.

Erästä vastaajaa askarrutti sukupuoleen perustuvan syrjinnän kääntöpuoli eli vähemmistösukupuolen “ylimääräinen noste” joillakin koulutusaloilla. Vastaaja pohti myös syrjinnän kokemisen subjektiivisuutta ja arveli tasa-arvokysymysten painavan monien opiskelijoiden mieltä.

Tämänkaltaista selvitystä pidettiin tärkeänä ja tarpeellisena. Yksi vastaaja totesi kyselyn myötä huomanneensa, ettei oma opiskelijakunta ole vielä ottanut tasa-arvokysymystä lainkaan esille.

Vastaajien mukaan tietoa tarvitaan lisää, ja SAMOKilta toivottiin apua tasa-arvosuunnitelmien laatimiseen, erityisesti tietoa vähimmäiskriteereistä, joiden tulisi sisältyä tasa-arvosuunnitelmaan.

Joissakin vastauksissa todettiin pienen osan opettajista olevan epäpäteviä tai muuten soveltumattomia työhönsä, mihin seikkaan tulisi ammattikorkeakouluissa puuttua.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Johtopäätöksissä esitellään aineiston pohjalta kiinnostavia ja pohdinnan arvoisia kysymyksiä. Näihin kysymyksiin ei ole mahdollista tässä yhteydessä vastata tyhjentävästi. Jokainen kysymys vaatii lähempää tarkastelua ja kattavaa tiedonkeruuta, erityisesti, jos halutaan selvittää ilmiö perusteellisesti ja tehdä laajoja yleistyksiä. Tämän kyselyaineiston pohjalta tehtyjen johtopäätösten tarkoitus on kiinnittää huomiota opiskelijoiden kokemuksiin epäkohtiin opiskeluyhteisöissä, herättää niistä keskustelua sekä tarjota keinoja epäkohtien poistamiseen.

Ammattikorkeakoulujen ilmapiiri ja syrjinnän tunnistaminen

Ilahduttavan monessa vastauksessa korostui ammattikorkeakoulun suvaitseva ilmapiiri sekä usko siihen, että tarpeen vaatiessa syrjintään kyetään puuttumaan. Varmasti ammattikorkeakoulut tekevät parhaansa ja haluavat tarjota kaikille opiskelijoille soveltuvan ja tasavertaisen opiskeluympäristön. Usein epäkohdat ovat seuraus resurssien puutteesta: osaamista, aikaa tai rahaa esimerkiksi esteettömyyden edistämiseen ei ehkä ole ollut. Tilanteeseen tulee toivottavasti jatkossa muutoksia, kun esteettömyys on osa ammattikorkeakoulujen tavoite- ja tulossopimuksia.

Kun ajatellaan, että erilaisuutta ei omassa yhteisössä ole, eivät suvaitsevaisuus ja joustavuus myöskään joudu koetukselle. Yhteisön todellinen ilmapiiri ja ominaisuudet paljastuvatkin ehkä vasta silloin, kun epäkohtia ilmenee ja yhteisön oletetaan reagoivan niihin. Se, että erilaisuutta ei esiinny, voi olla myös merkki siitä, ettei kukaan rohkene tuoda erilaisuuttaan esiin. Ehkä kaikki eivät kuitenkaan koe yhteisön ilmapiiriä yhtä avoimena ja hyväksyvänä kuin enemmistö sen jäsenistä.

Joistakin vastauksista ilmeni ajatus, että opiskeluyhteisö on tasa-arvoinen, kun syrjintää ei näy. Asia on harvoin näin yksiselitteinen. Epäkohtia saattaa esiintyä rakenteissa ja käytännöissä ilman, että niitä huomataan. Usein syrjintä ei ole tahallista, vaan yksinkertaisesti ei vain tulla ajatelleeksi, että joku saattaa kokea jonkin toiminnan tai käyttäytymisen syrjiväksi ja epäoikeudenmukaiseksi. Korkeakouluissa tarvitaankin välineitä syrjinnän tunnistamiseen sekä kattavaa tietoa erilaisista opiskelua haittaavista vam-

moista ja oppimisvaikeuksista. Vaikka asenteet erilaisuutta kohtaan ovat myönteisiä, on syytä kiinnittää enemmän huomiota ammattikorkeakoulun valmiuksiin ottaa vastaan erityisjärjestelyjä tarvitseva opiskelija. Mahdollisuudet erityisjärjestelyihin vaihtelevat eri ammattikorkeakouluissa jo osamisen ja tietämyksen takia. Ajan tasalla olevan tiedon hankkiminen ja henkilöstön koulutus ovat avainasemassa luotaessa toimivaa opiskeluympäristöä. Eri vammaisjärjestöt tuottavat monipuolista tietoa vammaisten opiskelijoiden opiskeluedellytyksistä ja edellytysten kehittämisestä³.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

On mielenkiintoista, että vastauksissa on määrällisesti eniten tuotu esiin sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä näkökulmia. Yksi selitys ilmiöön voi olla se, että sukupuolten välinen tasa-arvo on muita tasa-arvon ulottuvuuksia tutumpi asia useimmille ihmisille. Tämä ei kuitenkaan kiistä tosiasiaa, joka ilmenee vastauksista: sukupuolten välinen tasa-arvo ei kaikilta osin toteudu ammattikorkeakouluissa. On todennäköistä, että sukupuolten eriarvoinen kohtelu huomataan muuta eriarvoisuutta paremmin, koska se koskettaa myös kutakin itseään.

Erään vastauksen mukaan opiskelijavalinnassa syrjittiin naisopiskelijoita: vaikka naisia haki koulutukseen ja osallistui valintakokeeseen tietty määrä, oli heidän suhteellinen osuutensa opiskelupaikan saaneista reilusti pienempi kuin heidän osuutensa kaikista hakijoista. Saman ilmiön ovat tutkimuksessaan havainneet esimerkiksi Nieminen ja Ahola⁴. Heidän tutkimustulostensa mukaan ammattikorkeakouluissa vahvasti sukupuolen perusteella eriytyneillä aloilla opiskelun aloittaneista enemmistö-sukupuolen osuus on huomattavasti suurempi suhteessa enemmistö-sukupuolen hakijoiden määrään. Esimerkiksi miesvaltaisella tekniikan ja liikenteen alalla oli naisten osuus hakijoista runsas neljännes (26%), mutta opiskelupaikan vastaanottaneista naisia oli vain vajaa viidennes (18%). Vastaavanlaisia lukuja on nähtävissä myös naisvaltaisella sosiaali- ja terveystieteiden alalla mieshakijoiden kohdalla. Tiedot ovat peräisin opetusministeriön ylläpitämästä ammattikorkeakoulujen toimintaa kuvaavasta tilastotietokannasta (AMKOTA). Nykyistä selkeämmän kuvan saisi, mikäli myös opiskelemaan hyväksytyt tilastoitaisiin. Koska niin ei nykyisin tehdä, on tyydyttävä vertaamaan hakijoiden määrää opiskelupaikan

vastaanottaneiden määrään. On huomattava, että ammattikorkeakoulut voivat itse päättää, noudattavatko ne Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (ARENE) opiskelijavalintaprojektin koulutusaloittain laatimia suosituksia valintakokeista vai toteuttavatko ne valintakokeet omalla tavallaan. Opetushallitus vastaa yhteishausta ja määrittelee yleiset pääsyyvaatimukset, mutta lopullisen päätöksen opiskelijavalinnasta tekee ammattikorkeakoulu. Jos opiskelijavalinnoissa ilmenee selviä epäkohtia, ja opiskelijat tekevät ammattikorkeakoulun toiminnasta valituksia, on valitukset käsiteltävä asianmukaisesti ja tarvittavat toimenpiteet tehtävä epäkohdan korjaamiseksi.

Työmarkkinat ovat Suomessa varsin vahvasti segregoituneet. Enemmistö naisista työskentelee palvelualoilla, miesten enemmistö puolestaan tuotannollisissa tehtävissä. Koulutusalojen eriytyminen sukupuolen mukaan vastaa työmarkkinoiden sukupuolijakaumaa. (Työryhmän ehdotus naisten ja miesten samapalkkaisuutta edistäväksi ohjelmaksi 2005⁵.) Naisvaltaisiksi mielletyt alat ovat tavallisesti miesvaltaisiksi miellettyjä aloja huonommin palkattuja. Eri ammattialojen palkkaerot linkittyvät myös ammattien arvostukseen. Tämä on laaja yhteiskunnallinen ongelma, johon yksittäisen ammattikorkeakoulun on vaikea vaikuttaa. Samapalkkaisuusohjelmassa ehdotetaan koulutuksen ja työn sisältöjä kehitettäväksi siten, että ne houkuttelisivat sekä naisia että miehiä hakeutumaan tasaisemmin erityyppisille aloille. Tosin on todettu, että ammattialojen sukupuolittuneisuus kapenee hitaasti (mt). Keskeistä olisikin kaikilla yhteiskunnan tasoilla päästä eroon niistä asenteista ja tavoista, jotka ylläpitävät sukupuolisidonnaista ajattelua. Ammattikorkeakouluissa tulisi huolehtia siitä, että myös henkilökunta on valmis luopumaan sukupuolittuneista asenteistaan ja kohtelemaan nais- ja miespuolisia opiskelijoita tasavertaisesti kaikilla koulutusaloilla.

Vastauksista ilmeni myös, että jotkut opettajat kohtelevat opiskelijoita epäasiallisesti, joko sukupuolesta tai jostain opiskelijan ominaisuudesta johtuen. Ammattikorkeakoulujen on luotava keinot puuttua tällaisiin tapauksiin. Opiskelijoiden tekemät valitukset tulee aina ottaa vakavasti ja selvittää asia yhdessä kyseisen opettajan ja opiskelijan kanssa.

Esteettömyys

Eräs vastaaja totesi osuvasti tukipalveluja kyllä järjestettävän, jos opiskelijalta löytyy uskallusta hakea niitä. Käytännössä tämä edellyttää vammaiselta opiskelijalta aktiivisuutta selvittää asiat ja selittää usein perusteista lähtien, minkälaisia erityisjärjestelyjä hän tarvitsee ja miksi. Kuulonhuoltoliiton tekemän selvityksen⁶ mukaan monet huonokuuloiset opiskelijat kokivat, ettei heidän tarpeitaan huomioitu korkeakouluissa. Opettajat eivät esimerkiksi puuttuneet oppitunneilla muiden opiskelijoiden puheensorinaan tai muuhun taustameluun, joka häiritsi huonokuuloista. Tutkimukseen osallistuneet arvelivat syynä olevan tietämättömyyden ja asenteiden. Myös Kankaanpää⁷ on huonokuuloisten opiskelijoiden kokemuksiä selvittäessään todennut, että opiskelijan on itse oltava aktiivinen ja tiedostettava omat oikeutensa saada- seen tarvitsemansa apuvälineet ja erityisjärjestelyt sekä toimivan vuorovai- kutussuhteen opettajiin ja muihin opiskelijoihin. Korkeakoulut harvoin ryhtyvät oma-aloitteisesti järjestämään tukipalveluja vammaisille opiskelijoille. Varsinkin opiskelujen alkuvaiheessa opiskelijoilla on paljon asioita järjestettävänä, joten olisi vähintään kohtuullista, että korkeakoulut huomioisivat opiskelijoiden yksilölliset tarpeet kysymällä, mitä tukitoimia opiskelija mahdollisesti tarvitsee. Yhdenvertaisuuslaki⁸ edellyttää koulutuksen järjestäjän ryhtyvän niihin kohtuullisiin toimenpiteisiin, joita vammaisen opiskelija tarvitsee voidakseen opiskella. Esteettömyyden edistämisen tulisi siten olla luonteva osa korkeakoulun toimintaa.

Opetusministeriön teettämä, Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiön toteuttama tutkimus ”Esteetön opiskelu yliopistoissa” julkaistiin keväällä 2005. Tutki- muksen pohjalta laadituista toimenpidesuosituksista keskusteltiin ammat- tikorkeakoulujen ja opetusministeriön välisissä tavoite- ja tulosneuvotteluissa ensimmäistä kertaa keväällä 2005. On ymmärrettävää, ettei konkreettisia toimenpiteitä vielä ole ehditty tehdä. Toivottavaa kuitenkin on, että laajaa keskustelua aiheesta, myös opiskelijoiden kanssa, käytäisiin ammattikorkea- kouluissa. Kyselyyn vastanneiden mukaan joissakin ammattikorkeakouluissa esteettömyyteen liittyviä neuvotteluja oli jo aloitettu. On tärkeää, että esteettömyyden edistämisen suunnitteluun pääsevät osallistumaan myös vammaiset opiskelijat itse, koska heillä on aiheesta paras käytännön asian- tuntemus.

Toisinaan ajatellaan, että esteettömyyteen ei korkeakoulussa tarvitse panostaa,

koska omassa ammattikorkeakoulussa ei ole yhtäkään, esimerkiksi pyörätuolia käyttävää opiskelijaa. Näissä tapauksissa tulisikin pohtia, miksi ammattikorkeakoulussa ei ole vammaisia opiskelijoita. Voi olla, että pyörätuolia käyttäviä opiskelijoita ei ole, koska he eivät edes pääse oppilaitoksen tiloihin voidakseen osallistua valintakokeeseen. Eräs vastaaja epäili, että on olemassa “näkyvätön muuri”, joka estää vammaisia ihmisiä pääsemästä opiskelemaan. Yksi selitys on todennäköisesti se, että vammaisia kyllä hakee korkeakouluihin, mutta syystä tai toisesta he karsiutuvat opiskelijavalinnassa. Toisaalta koulutusjärjestelmästä johtuen monilla vammaisilla ei ole mahdollisuutta edes hakeutua korkeakoulutukseen, koska he eivät saa siihen riittäviä valmiuksia aiemmista opinnoistaan. Lisäksi ammattikorkeakouluopintojen sisällöistä ja soveltuvuudesta vammaisille opiskelijoille ei ole riittävästi tietoa saatavana⁹.

Eräs vastaaja ehdotti, että esteettömyydestä voisi tulla ammattikorkeakoulujen kilpailuvaltti. Tämä olisi mainio lähestymistapa esteettömyyden edistämiseen ja ammattikorkeakoulun imagon vahvistamiseen. Lähtökohtana tulisi olla tämän kaltainen aito halu panostaa esteettömyyteen sekä esteettömyyden näkeminen vahvuutena tai “kilpailuvaltina”, ei ylimääräisenä rasitteena ja kuluna.

Yhdenvertaisuuslaki sekä laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta¹⁰ velvoittavat organisaatioita laatimaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat. Tämä koskee myös ammattikorkeakouluja. Sen lisäksi, että laki kieltää syrjinnän, edellä mainitut lait edellyttävät suunnitelman laatimista siitä, miten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään käytännössä korkeakouluissa. Kaikissa ammattikorkeakouluissa näitä suunnitelmia ei vielä ole laadittu.

Tasa-arvotyön näkyvyys

Vastauksista ilmeni, että usein ei tiedetä, mitä tasa-arvotyötä omassa ammattikorkeakoulussa tehdään, tai koetaan, että tasa-arvon edistämiseksi ei tehdä yhtään mitään. Kuten aiemmin on todettu, monissa ammattikorkeakouluissa on vasta viime aikoina aloitettu esimerkiksi tasa-arvosuunnitelmien laatiminen. Joissakin ammattikorkeakouluissa ollaan yhdenvertaisuuden edistämässä varmasti pidemmällä kuin toisissa. Tärkeää

on yhteisen keskustelun avaaminen, mikä vähitellen johtaa myös konkreettisiin tekoihin. Tasa-arvotyö voi olla opiskelijoille näkymätöntä, erityisesti, jos se on vasta suunnittelun asteella. Eräs vastaaja uskoi ”normaalia” tasa-arvotyötä tehtävän korkeakoulun hallinnossa, vaikka se ei sieltä ulospäin näkynyt. Jo suunnitteluvaiheessa tulisi tiedottaa opiskelijoille ja henkilökunnalle, minkälaisia asioita pohditaan ja miten ammattikorkeakoulun yhdenvertaisuutta aiotaan edistää. Opiskelijoiden ja henkilökunnan on tärkeää sitoutua tasa-arvon edistämiseen. Sitoutuminen on paljon mielekkäämpää, kun suunnitelmista saa tietoa ajoissa, ja niihin voi myös itse vaikuttaa.

Saattaa olla niinkin, että opiskelijat eivät tarkkaan tiedä, mitä tasa-arvo(työ) on. Onkin tärkeää, että ammattikorkeakoulut saattavat työnsä mahdollisimman näkyväksi ja tukevat samalla opiskelijoita tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymykset huomioivien ajattelutapojen omaksumisessa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat on aikanaan saatettava käytäntöön, joten käsitys siitä, että tasa-arvoa voidaan edistää vain hallinnon tasolla, on liian yksipuolinen. Ammattikorkeakouluille tehtävien, konkreettisten ja toteuttamiskelpoisten suunnitelmien tulee pohjautua ammattikorkeakoulujen omiin tarpeisiin. Sen vuoksi yhteys käytännön tasolle on ensiarvoisen tärkeää jo kehittämisprosessin alusta alkaen. Tosin voidaan pohtia, onko tasa-arvotyön tarkoitus tehdä itsensä lopulta tarpeettomaksi. Ennen sitä on kaikissa korkeakouluyhteisöissä kuitenkin paljon tehtävää.

Tasa-arvo opiskelijakuntien toiminnassa

Vastaajien arvioidessa opiskelijakuntien toimintaa tuli voimakkaasti esille se, että tasa-arvokysymyksiä ei oltu juuri pohdittu, koska niitä ei ollut tarvinnut pohtia. Toisin sanoen koettiin, ettei ongelmia ole. On hyvä, että vastaajat näkevät opiskelijakunnan olevan tasa-arvoa kannattava, kaikille avoin yhteisö. On kuitenkin paikallaan kysyä, onko perusteellisesti selvitetty ja pohdittu sitä, voivatko kaikki osallistua käytännössä opiskelijakunnan toimintaan? Jo fyysinen ympäristö asettaa rajoituksia: opiskelijakunnan tiloihin eivät esimerkiksi pyörätuolia käyttävät tai näkövammaiset opiskelijat välttämättä pääse, ainakaan ilman apua. Kaikkien meidän olisi hyvä joskus pysähtyä ja ravistella omia käsityksiämme ja ennakoasenteitamme.

On myös huomattava, että monet opiskelijakunnat ovat vasta vakiinnuttamassa asemaansa ja rakentamassa toimintaansa, joten on ymmärrettävää, ettei tasa-arvotyö ole vielä kovin pitkällä. Toivottavasti opiskelijakunnilla on jatkossa enemmän resursseja käytettävänään yhdenvertaisuuden edistämiseen.

Tasa-arvon toteutumiseen on vasta viime aikoina alettu kiinnittää huomiota ammattikorkeakouluissa. Voi olla, että monet opiskelijakunnat kokevat olevansa vielä melko yksin puhuessaan tasa-arvosta ammattikorkeakoulu-yhteisössä, erityisesti, jos omassa ammattikorkeakoulussa ei esteettömyyden ja yhdenvertaisuuden näkökulmia oteta vakavasti. Korkeakoulut voivat aina vedota resurssien puutteeseen, mutta jo pienillä teoilla saadaan paljon aikaan. Asenteiden muuttamiseen ja toisten huomioimiseen ei tarvita rahaa tai aikaa, vaan ajattelua.

TOIMENPITEET

Toimenpiteitä tarvitaan sekä ammattikorkeakouluilta, opiskelijakunnilta että SAMOKilta yhdenvertaisuuden toteutumiseksi ammattikorkeakoulu-yhteisöissä.

Tasa-arvoon liittyvistä asioista, kuten esteettömyydestä sekä syrjinnän tunnistamisesta, tarvitaan lisää tietoa ja koulutusta opiskelijakunnille ja ammattikorkeakoulujen henkilökunnalle. Oulussa ja Turussa opiskelijakunnat ovat yhdessä vammaisjärjestöjen kanssa järjestäneet syksyllä 2005 esteettömyysaiheisia luentoja opiskelijoille ja henkilökunnalle. Luentoja järjestetään jatkossa mahdollisesti myös muilla paikkakunnilla ja niihin toivotaan aktiivista osallistumista. Ammattikorkeakoulujen tulisi huolehtia erityisesti henkilöstön kouluttamisesta sekä opiskelijoille ja opettajille tiedottamisesta, kun luokalle tulee vammaisen opiskelija. Ammattikorkeakouluihin tarvitaan toimintaohjeet erilaisten syrjintä- ja ongelmatilanteiden varalle. On tärkeää, että jokainen opiskeluyhteisön jäsen tietää, miten valitukset käsitellään ja miten toimitaan esimerkiksi syrjintää epäiltäessä. Olisi myös hyvä pohtia, mitä yksittäinen opiskelija, opiskelijakunta ja ammattikorkeakoulu voi missäkin tilanteessa tehdä. Tämä edellyttää korkeakoulu-yhteisöltä vahvaa tahtoa laatia yhteiset pelisäännöt. Ammattikorkeakoulujen tulisi edistää tasa-arvotyön näkyvyyttä tiedottamalla siitä opiskelijoille ja henkilökunnalle.

Opetusjärjestelyihin liittyviin epäkohtiin, kuten siihen, että samalla kurssilla opiskelevat eri yksiköiden opiskelijat eivät saa käyttöönsä luentomateriaalia verkosta, on ammattikorkeakouluissa varmasti mahdollisuus puuttua. Opettajien tulisi huolehtia kurssinsa käytännön asioista, kuten luentomateriaalien yhtäläisestä saatavuudesta.

Opiskelijakunnilla tulisi olla hyvät valmiudet puuttua opiskelijoiden havaitsemiin epäkohtiin yhdenvertaisuuden toteutumisessa ammattikorkeakoulu-yhteisössä. Yksittäisen opiskelijan kynnyksen ottaa yhteyttä opiskelijakuntaan esimerkiksi tasa-arvoasioissa tulisi olla mahdollisimman matala, ja opiskelijakunnilla tulisi olla keinot viedä asia eteenpäin siten, että se selvitetään perusteellisesti.

SAMOK laatii opiskelijakuntien työn tueksi minimikriteerit ammattikorkea-

koulujen tasa-arvosuunnitelmien sisältöön. Lisäksi SAMOK tekee vuonna 2006 tai 2007 seurantakyselyn opiskelijakunnille yhdenvertaisuuden toteutumisesta.

VIITTEET

- 1) Vastaja viitanee tässä opetusministeriön teettämässä tutkimuksessa “Esteetön opiskelu yliopistoissa” esitettyihin toimenpidesuosituksiin sekä niiden sisällyttämiseen korkeakoulujen tavoite- ja tulossopimuksiin.
- 2) Laaksonen, Elina. Esteetön opiskelu yliopistoissa. Opetusministeriön julkaisuja 2005:6.
- 3) Ks. esim. Kuulonhuoltoliitto ry:n julkaisu “Huonokuuloinen opiskelija peruskoulun jälkeisissä opinnoissa” sekä Näkövammaisten Keskusliitto ry:n julkaisu “Näkövammaisen opinto-opas”.
- 4) Nieminen, Minna & Ahola, Sakari. 2003. Ammattikorkeakoulun paikka. Hakijanäkökulma suomalaiseen ammattikorkeakoulujärjestelmään. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 60, 98-99.
- 5) Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2005:7
- 6) Kalela, Esa; Koivisto, Heidi; Kyöste, Anneli; Virtanen, Sami. 2003. Huonokuuloinen korkeakouluopiskelija – käytänteitä ja kokemuksia. Kuulonhuoltoliitto ry. Mikä estää? -projekti.
- 7) Kankaanpää, Regina. 2003. Huonokuuloinen ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyö, Sosiaalialan koulutusohjelma, Turun ammattikorkeakoulu.
- 8) Yhdenvertaisuuslaki 2004/21
- 9) Opetushallitus julkaisee vuosittain vammaisille opiskelijoille tarkoitettun hakuoppaan, mutta siinä on tietoa vain hakemisesta ja valintakoetilanteesta saatavilla olevista erityisjärjestelyistä.
- 10) Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609

Näkymätön muuri esteenä erilaiselle on ensimmäinen selvitys, joka käsittelee tasa-arvon toteutumista ammattikorkeakouluissa opiskelijoiden näkökulmasta. Lisäksi selvitys käsittelee ammattikorkeakouluissa tehtävän tasa-arvotyön nykytilaa.

Selvityksen ovat laatineet sosiaalipoliittinen sihteeri Marika Nordlund sekä sosiaalipoliittinen vastaava Tuulikki Pöllänen.

samok
Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijajyhdistysten Liitto-SAMOK ry